

Одним із основних своїх завдань НПБУ вважає сприяння зміцненню духовного єднання всього українства, усвідомленню себе як єдиної спільноти.

Сьогодні неможливо уявити новітню українську літературу без феномена письменників українського зарубіжжя. Українська література в еміграції – явище унікальне й самобутнє як за своїм змістом, так і за пошуками нових засобів відтворення дійсності. З метою її популяризації підготовлено біобібліографічний довідник "Українські письменники діаспори", котрий допомагає представити творчість письменників зарубіжжя як складову єдиної національної культури.

Кілька слів про національну поточну бібліографію. Тут, безсумнівно, відбулися значні зміни. Якщо в 90-х роках ХХ ст. Книжкова палата України видавала всього три літописи, то сьогодні вони представлені практично в повному обсязі, за винятком бібліографії другого ступеня. Крім друкованої форми, літописи існують і в електронній версії. Однак є й проблеми. Основа обліку національною друку – обов'язковий примірник. Але загальновідомо, що Закон України "Про обов'язковий примірник документів" далеко не завжди виконується. За Законом, в Україні повинні його одержувати Книжкова палата України імені Івана Федорова, національні, в т. ч., спеціалізовані, всеукраїнські бібліотеки та ін. Але жодна з них не має повного комплексу національного друку. Велика проблема з отриманням примірника від комерційних, регіональних видавництва і наукових установ, приватних підприємств. Звідси істотні прогалини в державній реєстрації. Тим часом ЮНЕСКО навіть 2-3% прогалин оцінює як втрату національної культурної спадщини. Якщо врахувати, що в літописах усіх книжкових палат прийняті певні обмеження, то очевидно, що отримати всебічне уявлення про національну друковану продукцію досить складно.

У зв'язку із цим сьогодні реально говорити про позитивну роль бібліографічної видавничої продукції обласних бі-

бліотек як складової частини національної бібліографії. В областях України виходять щорічники, що відбивають місцевий друк й створюються на основі надходження в бібліотеку обов'язкового місцевого примірника, це, зокрема: "Книги Закарпаття", "Книги Луганщини", "Книги Рівненщини", "Видавничі новинки Запорізького краю" та ін. Таким чином, видання обласних бібліотек певною мірою заповнюють прогалини, доповнюють поточний національний бібліографічний облік.

Наразі в Україні зібрано величезні масиви фактографічної й бібліографічної інформації, створені в процесі підготовки "Календарів знаменних і пам'ятних дат". НПБУ, прагнучи зробити їх загальнодоступними, працює над формуванням універсального за змістом, доступного, зручного в користуванні електронного ресурсу – бази даних "Дати і події". На сьогодні БД, що створена на основі щоквартальника "Календар знаменних і пам'ятних дат" і щорічника "Знаменні дати", існує в локальній мережі й містить значний обсяг інформації про міжнародні, національні, релігійні свята, пам'ятні дати, історичні події, персоналії видатних діячів світового рівня й тих, чий життя та діяльність були пов'язані з Україною. У найближчій перспективі БД повинна набути загальноукраїнського масштабу, оскільки передбачається об'єднати напрацювання як національних, так і регіональних бібліотек, інформаційних центрів. Зібрані воєдино матеріали "Календарів...", переважну більшість яких присвячено історії, науці, культурі й мистецтву України, будуть потужним інформаційним ресурсом, що представить у всевітній інформаційній мережі своєрідний портрет України.

На завершення хочеться навести слова М. Чернишевського: "Бібліографія – прекрасна справа, але тільки тоді, коли нею займаються серйозно".

БІБЛІОГРАФІЧНА ЧЕРНІГІВЩИНА (2004-2005 рр.)

АНАЛІЗ виданих бібліотеками Чернігівщини бібліографічних посібників, які надійшли до відділу наукового аналізу розвитку бібліотечної справи Національної парламентської бібліотеки України, засвідчує: ця область, як і завжди, – один із лідерів у царині розвитку краєзнавчої бібліографії.

Насамперед, розглянемо видання обласної книгозбірні – Чернігівської ОУНБ ім. В.Г. Короленка.

Поточна бібліографічна інформація про область подається у традиційному універсальному щорічнику „Література про Чернігівську область за ... рік” [15; 16]. Матеріали в ньому систематизовано за розділами, які віддзеркалюють основні питання краєзнавства. Бібліографічні описи в разі потреби супроводжуються короткими анотаціями. Вельми корисною, на наш погляд, є рубрика „Бібліографічні посібники”, подана після тематичних розділів.

Дасть можливість зорієнтуватися при користуванні щорічником допоміжний апарат: алфавітний покажчик авторів і назв книг та статей, іменний (персоналій) та географічний покажчики.

Бажано було б, щоб посібник мав передмову, про що вже висловлювалося зауваження в огляді видань ОУНБ за 1995-1998 рр. головного бібліографа НПБУ Т. Заморіної (Вісн. Книжк. палати. – 2000. – № 2). Хоча її відсутність лише деякою мірою можна пояснити розгорнутою видавничою анотацією.

Продовжує виходити бібліографічний покажчик „Бібліотеки Чернігівщини на сторінках преси” [5; 6]. Матеріали у

його випусках розміщено за темами, а в межах

розділів – за абеткою авторів та назв статей, і супроводжуються довідковими анотаціями. Для зручності у користуванні подаються: „Алфавітний покажчик назв бібліотек та ЦБС” і „Список періодичних видань, матеріали з яких включені до покажчика”. Серед недоліків видання – відсутність номера випуску на титульному аркуші, адже про те, що це 7-й та 8-й випуски, читач дізнається лише з передмови.

За період, що розглядається, вийшли друком два випуски довідника рекомендаційного характеру „Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на ... рік”.

Перший випуск [12] присвячено 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Саме тому до переліку включено так багато фактичного матеріалу з історії визволення Чернігівщини від фашистських окупантів. Із десяти вміщених у „Календарі” довідок три – воєнної тематики, зокрема матеріал „Переможний прапор над Чернігівщиною”.

При відборі дат укладачі керувалися загальноприйнятими критеріями. Довідки до статей – змістовні та різнопланові. Проте більш інформативним його могло б зробити, наприклад, посилення біля дати „180-річчя з часу повстання Чернігівського полку в Петербурзі” на довідку про історію повстання цього полку, вміщену у покажчику „Декабристи і Чернігівщина” (Чернігів, 2000. – С. 5-6).

Є, на жаль, і деякі неточності. У рубриці „Цього року” читаємо: „200 років тому (1805) у Ніжині було засновано Гі-

К. Камінська

мназію вищих наук кн. Безбородька (нині – Ніжинський державний університет ім. М.В. Гоголя)”. Втім, 1805 р. сенат Росії лише прийняв постанову щодо спорудження у місті приміщення вищого навчального закладу. Будівництво його тривало 15 років. А перших студентів гімназія прийняла 4 вересня 1820 р. (УРЕ. – Т. 7. – С. 363; Освіта. – 2004. – 3-4 листоп. – С. 6–9; Чернігівщина: Енцикл. довід. – К., 1990. – С. 500; стаття ніжинського міського голови М. Приходька у газ. „Дзеркало тижня”. – 2005. – 16–29 лип.). І лише в УСЕ (К., 1999. – С. 939) зазначено: „1805–20 – Безбородьківський лицей”. Тож варто було уточнити: „200-річчя від початку будівництва Гімназії вищих наук”.

Увазі читачів пропонується довідка до 110-річчя від дня народження видатного українського поета М. Рильського, який неодноразово відвідував цей мальовничий край і є автором чудового циклу поезій „Чернігівські сонети”.

Надзвичайно цікавою є розповідь про лауреата Нобелівської премії, письменника М. Шолохова, мати якого – українка з Чернігівської губернії, у ґрунтовній довідці «М. Шолохов і Чернігівщина: До 100-річчя від дня народження». Читачеві пропонується цікавий, оригінальний погляд на творчість всесвітньо відомого митця.

Випуск довідника „Знаменні і пам’ятні дати по Чернігівській області на 2006 рік” [13] містить статті до 100-річчя від дня народження Н. Рахліна та М. Попудренка, 150-річчя від дня народження С. Русової та М. Врубеля. І поряд із знаменними подіями – 20-річчя ювілей сумнозвісної Чорнобильської катастрофи. Підкреслюється, що Чернігівщина – один із регіонів, які найбільше постраждали від аварії. І на підтвердження цього наводяться вражаючі факти.

Збірник „Библиотеки и развитие культуры в демократическом обществе” [2] містить матеріали „круглого столу”, що відбувся в Городнянській ЦБ Чернігівської області. Висвітлюються питання діяльності бібліотек з обслуговування користувачів, упровадження інформаційних технологій, ролі бібліотек у сучасному суспільстві, його духовному відродженні. Ця зустріч стала важливим етапом співпраці бібліотечних працівників Брянської, Гомельської та Чернігівської областей. Підсумкова стаття ведучої „круглого столу” та укладача видання Л. Феоділової „Грани співпраці, ітиги і перспективи” є переконливим свідченням того, що 30-річне співробітництво бібліотекарів трьох вищезначених областей виявилось вельми плідним.

У серії „Люди твої, Чернігівщино!” вийшли три роботи. Перша [24] присвячена відомому в Чернігівському Поліссі дослідникові історії Ю. Виноградському. Нарис поділений на розділи – два загальні, які дають уявлення про життя і діяльність вченого, а потім ті, що висвітлюють основні напрями його зацікавлень. Номер випуску вказано лише у прикнижковій анотації, а слід було подати його і на титульному аркуші.

Друга робота [23] присвячена І. Буяльському – уродженцю Новгород-Сіверщини, хірургу й анатому, який запропонував інноваційні методи лікування судинних аневризм та бальзамування. Після нарису про вченого надруковано перелік його основних праць та літературу про нього.

Третє видання серії – історико-краєзнавчий нарис „Родом з Мрина” [25] – про відомого народознавця, фольклориста й етнографа О. Малинку.

Впродовж 2004–2005 рр. побачили світ 2-й, 4-6-й випуски серії „Історики та краєзнавці Чернігівщини”. Другий випуск [19] присвячений філологу, історичу, етнографу і фольклористу, одному з фундаторів української статистичної науки О. Русову і відкривається нарисом, що розповідає про його життя і діяльність. У переліку праць науковця, зважаючи на значну їхню кількість, застосовано хронологічний принцип розташування літератури. Серед допоміжних покажчиків – „Алфавітний покажчик праць О. Русова”, „Іменний покажчик”, „Географічний покажчик”.

Четвертий випуск – перше систематизоване видання про педагога та краєзнавця М. Чуприну [17]. У ньому дотри-

мано хронологічний характер розміщення літературних джерел у прямій послідовності. Деякі з них проанотовано. Подаються такі допоміжні покажчики: іменний (персоналій) і географічний.

Сучасному історичу та краєзнавцю В. Ткаченку присвячено наступний випуск серії [9]. В ньому також використано хронологічне розміщення літературних джерел. У межах року вони подані за абеткою назв. Деякі бібліографічні записи анотовано. Вміщено іменний та географічний покажчики.

Шостий випуск [1] знайомить читача з діяльністю сучасного науковця А. Адруга, об’єктами досліджень якого стали чернігівські пам’ятки архітектури і мистецтва XVII–XVIII ст., історія писанкарства на Чернігівщині, український живопис. У виданні застосовано хронологічний характер розміщення частково проанотованих джерел у прямій послідовності; у межах року – за абеткою назв. Складено іменний та географічний покажчики.

У період, що розглядається, вийшли друком два збірники методично-бібліографічних матеріалів. У текстовій частині видання „Вінок пам’яті” [8] подаються поради, на які саме аспекти слід звернути увагу, висвітлюючи тему Великої Вітчизняної війни. Йдеться про наочне оформлення бібліотек, проведення бібліографічних оглядів, відкритих переглядів тощо. Вміщено поради щодо підготовки літературно-музичної композиції „Вклонімося святій Перемозі”. У кінці видання подано літературу, використану при його укладанні.

У бібліографічному покажчику „Пам’ять народу неубієнна” [20] систематизовано добірки документів, історичні монографії, оповіді очевидців, журнальні та газетні статті, що розкривають тему голодомору на Чернігівщині у 1932–1933 рр. Видання відкривається вступною статтею канд. іст. наук, доцента Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Шевченка Т. Демченка. Раціональним є подання літератури за районами області. Збірка включає ряд допоміжних покажчиків: алфавітний авторів, назв книг і статей, іменний (персоналій), географічний.

Посібник „Перлина українського театру” [21] присвячено ушавленій українській актрисі Марії Заньковецькій. Відкривається він біографічною довідкою про життя і творчість мисткині. Подаються поради щодо оформлення книжково-ілюстративної виставки (тематична назва – „Заручена зі сценою”), план літературно-музичного вечора, складовою якою є бібліографічний огляд.

Бібліографічний покажчик „Бібліотеки Новгород-Сіверщини на сторінках преси (1945–2004 рр.)” [3] видала Новгород-Сіверська ЦРБ спільно з Чернігівською ОУНБ ім. В.Г. Короленка. Матеріали його здебільшого відібрано з районної газети, сучасна назва якої – „Сіверський край”. Описи супроводжуються короткими анотаціями. Для зручності у користуванні подано „Алфавітний покажчик назв бібліотек району”, „Список скорочень”.

Друге, доповнене, видання біобібліографічного покажчика „Письменники Чернігівщини” [22] було підготовлено спільними зусиллями місцевої організації Національної спілки письменників України та Чернігівської ОУНБ ім. В.Г. Короленка. До нього включено матеріал про членів спілки, котрі живуть і працюють у Чернігові, Ніжині, Прилуках, інших містах і селах області. Частково анотований покажчик укладено за абетковим принципом. Спершу подається стисла біографічна довідка (автор усіх довідок – відомий чернігівський письменник С. Реп’ях), далі – список літератури, що складається з творів письменників, рецензій на них, нарисів про творчу діяльність. Ці матеріали розміщено у хронологічній послідовності.

Посібник „Бібліотеки Носівщини на сторінках преси” (1945–2004) [4] містить інформацію про роботу бібліотек району впродовж 60 років. У передмові зазначається, що Носівський район неодноразово зазнавав адміністративно-територіальних змін й навіть ліквідації. Це значно ускла-

днило відбір матеріалу. До видання включено 586 описів статей, розташованих у хронологічному порядку. Здебільшого описи супроводжуються короткими анотаціями. Подаються іменний та алфавітний покажчики назв бібліотек району.

До 85-річчя з часу заснування Займищанської сільської бібліотеки-філії складено бібліографічний покажчик [11], що охоплює період 1922-2004 рр. і побудований за хронологічним принципом. Ця спільна робота співробітників даної бібліотеки, Чернігівської ОУНБ ім. В.Г. Короленка і Щорської центральної бібліотеки ім. 40-річчя Перемоги є першою спробою окремого видання з історії сільської бібліотеки-філії. Посібник включає, окрім бібліографічних описів, – поезії й тексти пісень авторів-займищан.

Бібліографічний покажчик до 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні „Герої Радянського Союзу – наші земляки” [10] підготовлено співробітниками ніжинських центральної міської бібліотеки та краєзнавчого музею. Його укладено за абеткою прізвищ ніжинців, котрі вписали героїчну сторінку в літопис нашого народу. Спершу подається біографічна довідка про героя, потім – список літератури.

З нагоди цього свята Щорська центральна бібліотека ім. 40-річчя Перемоги підготувала посібник „В прийдешнім повторитися не вправі” [7]. Видання містить вступне слово, нариси про м. Щорс та окремі села (подані за абеткою назв), список літератури, присвячений історії району. При написанні нарисів використано спогади очевидців подій.

Також Щорська ЦБ спільно з міським історичним музеєм видала бібліографічний покажчик „Його відвазі молодій, здається, не було зупину” з нагоди 110-річчя від дня народження М. Щорса [14]. Видання складають змістовна довідка про життя полководця та література про нього: оповіді про життя М. Щорса в окремих виданнях та публікації у часописах; подається рубрика „Образ Щорса в літературі та мистецтві”.

Слід позитивно оцінити і рівень поліграфічного та художнього оформлення усіх вищезгаданих посібників.

Список використаної літератури

1. Анатолій Кіндратович Адруг: (Бібліобліогр. покажч.) /Уклад.: І. Я. Каганова, В.І. Солонікова, Л.В. Студьонова; Редкол. сер.: О.Б. Коваленко (голова) та ін.; Наук. ред. О.Б. Коваленко; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2005. – 34 с. – (Історики та краєзнавці Чернігівщини; Вип. 6).
2. Библиотеки и развитие культуры в демократическом обществе: Материалы „круглого стола” библ. работников Черниг. (Украина), Брян. (РФ) и Гомел. (Белорусь) обл. /Сост. Л.В. Феофилова. – Чернигов, 2005. – 56 с.
3. Бібліотеки Новгород-Сіверщини на сторінках преси (1945–2004 рр.): Бібліогр. покажч. / Черніг. ОУНБ ім. В.Г. Короленка, Новгород-Сіверська ЦРБ; Уклад.: О.П. Маджуга, Т.Г. Осадча; Відп. за вип. Л.В. Феофілова. – Чернігів, 2004. – 60 с.
4. Бібліотеки Носівщини на сторінках преси (1945–2004): Бібліогр. покажч. /Черніг. ДОУНБ ім. В.Г. Короленка, Носів. ЦРБ; Уклад.: О.І. Давиденко, Н.К. Яременко, Л.В. Колесник, Т.Г. Осадча; Відп. за вип. Л.В. Феофілова. – Чернігів, 2005. – 60 с.
5. Бібліотеки Чернігівщини на сторінках преси: Бібліогр. покажч. публ. за 2003 рік / Черніг. ДОУНБ ім. В.Г. Короленка; Уклад.: Т.Г. Осадча, Л.В. Феофілова; Відп. за вип. Л.В. Феофілова. – Чернігів, 2004. – 55 с.
6. Бібліотеки Чернігівщини на сторінках преси: Бібліогр. покажч. публ. за 2004 р. /Уклад.: Т.Г. Осадча, Л.В. Феофілова; Відп. за вип. Л.В. Феофілова. – Чернігів, 2005. – 60 с.
7. В прийдешнім повторитися не вправі: (Щорс. район у роки ВВВ) / Щорс. ЦБ ім.40-річчя Перемоги; Уклад.: Мокросноп Н.П., Артеменко І.В.; Відп. за вип. Мокросноп Н.П. – Щорс, 2005. – 76 с.
8. Вінок пам'яті: Метод.-бібліогр. матеріали: До 60-річчя визволення України та 60-річчя Перемоги / Черніг. ДОУНБ ім. В.Г. Короленка; Підгот. О. Рижасєва. – Чернігів, 2004. – 24 с.
9. Володимир Володимирович Ткаченко: (Бібліобліогр. покажч.) / Уклад.: І.Я. Каганова, Л.В. Студьонова; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2004. – 20 с. – („Історики та краєзнавці Чернігівщини”; Вип. 5).
10. Герої Радянського Союзу – наші земляки: (Бібліобліогр. покажч.) / Ніжин. ЦМБ, Ніжин. краєзн. музей; Уклад.: З.П. Петрик, Л.М. Руденко; Відп. за вип. Р.М. Хачатурян. – Ніжин, 2005. – 32 с.
11. Займищанська сільська бібліотека-філія: Сторінки історії і сучасності: До 85-річчя з часу заснування: Бібліогр. покажч. /Уклад.: О.С. Крумчак, Н.І. Кусая; Відп. за вип. Л. В. Феофілова; Черніг. ДОУНБ ім. В.Г. Короленка, Щорс. ЦБ ім. 40-річчя Перемоги, Займищан. сіл. б-ка-філія. – Чернігів, 2005. – 28 с.
12. Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 2005 рік / Чернігів. ДОУНБ ім. В.Г. Короленка; Уклад. Л.В. Студьонова; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2004. – 60 с.
13. Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 2006 рік /Уклад.: Л.В. Студьонова, Н.Ф. Гонза; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2005. – 61 с.
14. Його відвазі молодій, здається, не було зупину: До 110-річчя від дня народж. М.О. Щорса: Біобібліогр. покажч. / Щорс. ЦБ ім. 40-річчя Перемоги, Щорс. іст. музей з меморіал. від. М. Щорса; Уклад.: Москаленко В.В., Куса Л.А.; Відп. за вип. Мокросноп Н.П. – Щорс, 2005. – 17 с.
15. Література про Чернігівську область за 2002 рік: Бібліогр. покажч. / Черніг. ДОУНБ ім. В.Г. Короленка; Уклад.: Гонза Н.Ф., Каганова І.Я. та ін.; Відп. за вип. Грищенко П.В. – Чернігів, 2004. – 96 с.
16. Література про Чернігівську область за 2003 рік: Бібліогр. покажч. /Уклад.: Гонза Н.Ф., Каганова І.Я., Солонікова В.І., Студьонова Л.В.; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2005. – 12 с.
17. Михайло Степанович Чуприна (1924–2000): (Бібліогр. покажч.) / Уклад. І.Я. Каганова; Вступ. ст. Т.П. Демченко, В.О. Євстратов; Наук. ред. О.Б. Коваленко; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2005. – 19 с. – (Сер. „Історики та краєзнавці Чернігівщини”; Вип. 4).
19. Олександр Олександрович Русов (1847–1915): (Бібліобліогр. покажч.) / Уклад., вступ. ст. О.Я. Рахна; Наук. ред. О.Б. Коваленко; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2004. – 116 с. – (Сер. „Історики та краєзнавці Чернігівщини”; Вип. 2).
20. Пам'ять народу неубієнна: Голодомор на Чернігівщині, 1932-1933 рр.: Бібліогр. покажч. /Упоряд.: І.Я. Каганова, Л.В. Студьонова; Авт. передм. Т.П. Демченко. – Чернігів: КП «Вид-во „Черніг. оберєги”», 2005. – 49 с.
21. Перлина українського театру: До 150-річчя від дня народж. Марії Заньковецької: Метод.-бібліогр. матеріали / Уклад.: Л.М. Поліщук, О.П. Рижасєва, І.Я. Каганова; Відп. за вип. Л.В. Феофілова. – Чернігів, 2004. – 12 с.
22. Письменники Чернігівщини: Біобібліогр. довід. /Упоряд.: Н. Гонза, І. Каганова; Авт. біогр. довідок С.П. Реп'ях; Відп. за вип. П.В. Грищенко. – 2-ге вид., доповн. – Чернігів: КП «Вид-во „Черніг. оберєги”»; Ніжин: ТОВ „Вид-во „Аспект-Поліграф”, 2005. – 80 с.
23. Потоцький М.К. Авторитет європейського масштабу: (Ілля Васильович Буяльський). – Чернігів, 2004. – 48 с.: іл. – (Сер. „Люди твої, Чернігівщино!”).
24. Пригоровський В. Залюблений у землю Сіверську: (Ю.С. Виноградський): Іст.-краєзн. нарис / Ред., відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2004. – 56 с. – (Сер. „Люди твої, Чернігівщино!”; Вип. 1).
25. Пригоровський В. Родом з Мрина: (О.Н. Малинка): Істор.-краєзн. нарис / Відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2005. – 64 с. – (Сер. „Люди твої, Чернігівщино!”).